

BIOPHON nabízí audiokazety, které obsahují řadu unikátních zvukových záznamů hlasů volně žijících ptáků a zvířat. Každý hlas je slovně uveden českým a latinským názvem živočišného druhu. Kazety s tištěným doprovodným textem jsou určeny odborným pracovníkům, pedagogům, studentům, pracovníkům ochrany přírody, myslivcům a zejména všem milovníkům přírody. Přináší nenahraditelné informace adeptům myslivosti a jsou výbornou doplňkovou pomůckou při výuce přírodopisu. Nahrávky jsou zaznamenány na nejvyšší kvalitě materiálů BASF Superchrom nebo na CD.

V EDICI BIOPHON BYLO DOSUD VYDÁNO NA AUDIOKAZETÁCH:

SOVY - 69 variant hlasů všech našich 11 druhů sov. (63 minut, 4. rozšířené vydání, 1999)
RUKOVĚTĚ MYSLIVCE - HLASY ZVĚŘE - hlasové a zvukové projevy 23 druhů savců a 46 druhů ptáků. Jedná se o druhy uvedené na seznamu zvěře v zákonu o myslivosti. Obsahuje např. 7 druhů hlasů jelení zvěře, 5 druhů hlasových projevů srnčí zvěře atd. (65 minut, 4. rozšířené vydání, 1995)
PTÁCI RÁKOSIN A OKOLÍ VOD - 106 variant hlasů 50 druhů ptáků. (90 minut, 3. vydání, 1994)
HLASY DRAVCŮ - 53 variant hlasů 22 druhů dravců. (60 minut, 1993)
KUKAČKA, LELEK, RORÝS, SROSTLOPRSTÍ A ŠPLHAVCI - 68 variant hlasů 17 druhů. (65 minut, 1993)
HLASY NAŠICH ŽAB - hlasy všech našich 13 druhů žab. S mluveným doprovodným komentářem Vladimíra Hanáka o životě, ochraně a významu obojživelníků. (50 minut, 1993)
PĚVCI I. - hlasy 39 druhů pěvců. (60 minut, 1993)
PĚVCI II. - hlasy 37 druhů pěvců. (60 minut, 1993)
PĚVCI III. - hlasy 43 druhů pěvců. (60 minut, 1993)
MISTŘI PĚVCI PTAČÍ ŘÍŠE - zpěv 22 vybraných druhů pěvců. (72 minut, 1994)
ZOO PRAHA - hlasy 59 zvířat chovaných v pražské ZOO. Mluvený český a anglický komentář. (72 minut, 1995)

V EDICI BIOPHON BYLY DOSUD VYDÁNY DIGITÁLNÍ ZÁZNAMY NA KOMPAKTNÍCH DISCÍCH:

CD - SOVY - 69 variant hlasů všech našich 11 druhů sov. Textová příloha česky, německy, anglicky. (63 minut STEREO, 4. rozšířené vydání, 2000)
CD - ROK V PŘÍRODĚ - 99 hlasů a zvuků z přírody. Zvukové pásmo sestavené z unikátních denních i nočních hlasových a zvukových projevů živočichů a dalších zvuků, které charakterizují přírodu během celého roku. CD bez mluveného komentáře. Textová příloha česky, německy, anglicky. (61 minut STEREO, 1999)

Doporučujeme přehrávat na HIFI zařízení. Cena audiokazet s textovou přílohou je 134,- Kč/kus + poštovné. Cena CD 320,- Kč/kus + poštovné.

Zájemcům zašleme podrobný seznam zvukových záznamů. Kazety je možno zakoupit v Národním muzeu v Praze, Václavské náměstí, nebo objednat na dobírku, pro podniky i na fakturu (uvedte bankovní spojení, IČO a DIČ) na adresu:

PELZ - BIOPHON, P.O. Box 159, 160 41 Praha 6, tel. 02/311 99 33

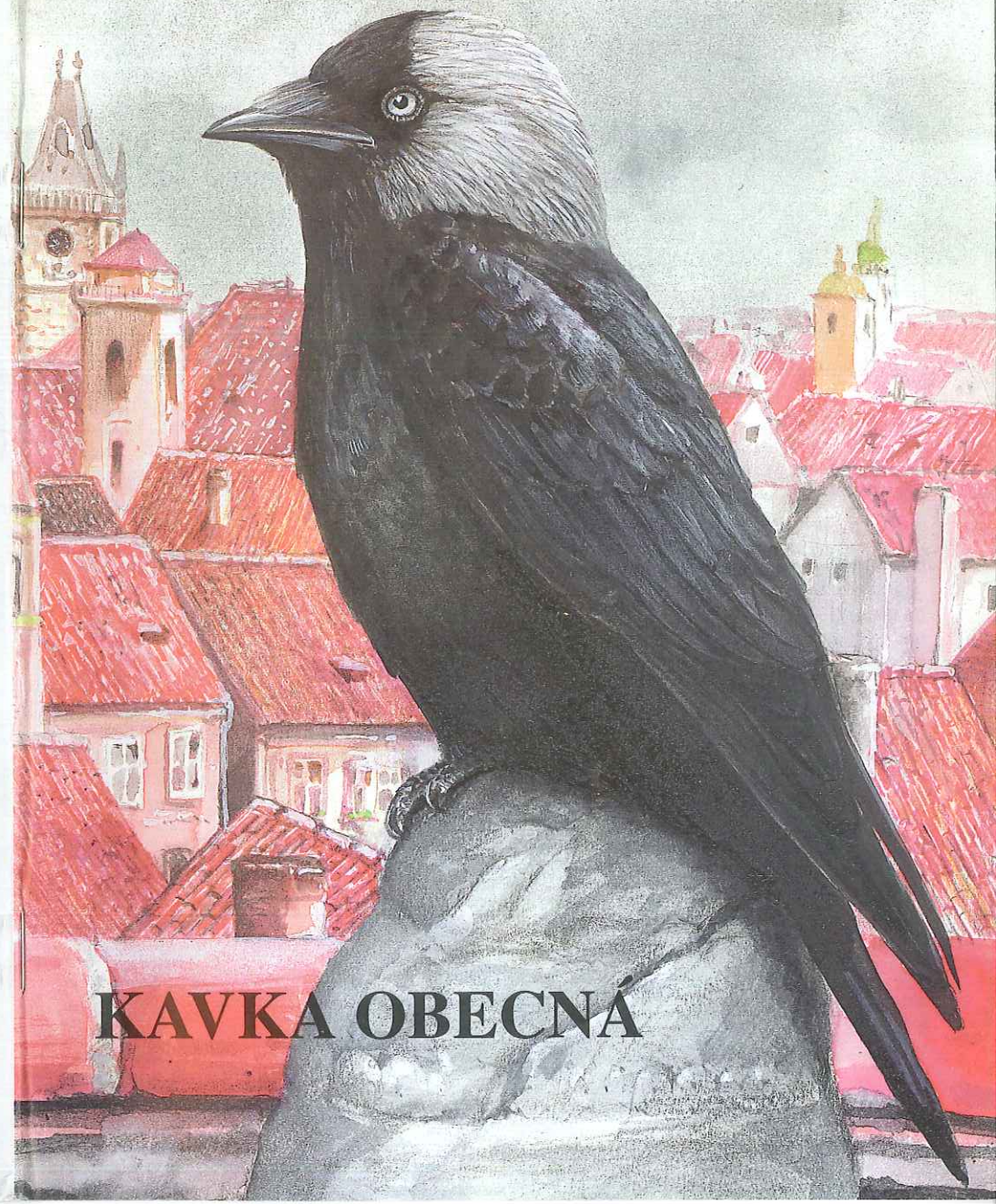
Pták roku 2001 – KAVKA OBEČNÁ

Autoři textu: H. Rychlíková, J. Formánek, J. Škopek

Anglický souhrn: H. Rychlíková • Kresba na titulní straně: J. Hošek • Kresby na přihláškách a v textu: H. Rychlíková • Autoři fotografií: D. a L. Boucní (2), J. Košťál (1), L. Mühlstein (2), H. Rychlíková (5), J. Ševčík (3) • Příprava do tisku: H. Rychlíková
Sazba a tisk: JAVA Třeboň • Náklad: 6000 výtisků.

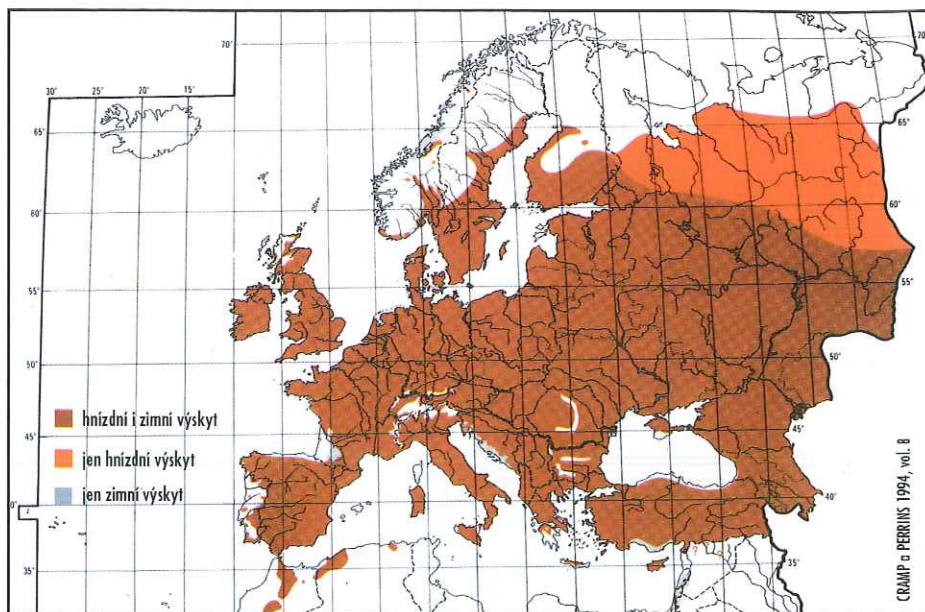
Vydala Česká společnost ornitologická ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody, Českomoravskou mysliveckou jednotou, Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a Správou chráněných krajinných oblastí ČR a za finančního přispění členů ČSO a programu MATRA (Social Transition Programme Central and Eastern Europe); Ministerstvo zahraničních věcí Nizozemského království & BirdLife/Vogelbescherming Nederland.

Pták roku 2001

KAVKA OBEČNÁ

ROZŠÍŘENÍ KAVKY OBECNÉ

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

český název – kavka obecná
vědecký název – *Corvus monedula*
hmotnost – 200-250 g
tah – stálý, přelétavý i tažný druh
potrava – všežravec (zrna obilí, semena, spadlé ovoce, brouci, jejich larvy i kukly, housenky motýlů, další hmyz)

věk – nejvyšší doložený v přírodě 18 roků, v zajetí 30 let a údajně až 60 let
hnízdění – 1x ročně, duben - červenec
snůška – 4-6 vajec, rozměry 35 x 25 mm
inkubace – 15-20 dnů
hnízdění péče – 32-36 dnů
dospělost – ve 2.-3. roce života

Program MATRA - Social Transition Programme
 Central and Eastern Europe: MINISTERSTVO
 ZAHRAJNÍCH VĚCÍ, NIZOZEMSKÉ KRÁLOVSTVÍ
 & BIRDLIFE / VOGELBESCHERMING NEDERLAND

SPRÁVA
 CHRÁNĚNÝCH
 KRAJINNÝCH
 OBLASTÍ
 ČESKÉ
 REPUBLIKY

ČSO

AGENTURA
 OCHRANY
 PŘÍRODY
 A KRAJINY
 ČESKÉ
 REPUBLIKY

Co víme o kavce obecné?

"Kavky – společníci, pro něž čas nic neznamená. Někdy si myslím, že jim rozumím: Protože pro nás čas nic neznamená, budeme tu věrně létat kolem našeho domova a kolem našich hnízd, dokud tu zůstane kámen na kameni a poskytne nám ochranu."

(Konrad Lorenz, *Hovořil se zvířeti, s ptáky a rybami*, 1949)

Kavka obecná (*Corvus monedula*)

SYSTEMATICKÉ POSTAVENÍ

Kavka obecná (*Corvus monedula*) je jedním ze sedmi zástupců krkavcovitých ptáků, kteří žijí na území České republiky. Čeleď krkavcovití (*Corvidae*) zahrnuje největší druhy pěvců (*Passeriformes*), s délkou těla 18 až 68 cm. Celkem je na světě popsáno 25 rodů se 130 druhy, v Evropě se vyskytuje 7 rodů s 12 druhy. Jsou to ptáci s velkou hlavou a silným, mírně zahnutým nebo rovným zobákem s nozdrami často chráněnými dopředu směřujícími štětovitými pírky. Křídla mají zpravidla širší a zakulacená, ocas až značně dlouhý. Barva jejich opeření mívá často kovový lesk, někdy je kontrastních barev, a to u obou pohlaví stejně. Jsou to typičtí obyvatelé lesů, křovin, travnatých území a v poslední době některé druhy přecházejí spíše na synantropní způsob života. Jsou to ptáci pozoruhodné povahy. Bývají velice aktivní, učenliví, hluchí až drzí. Jedinou vlastností většiny druhů z rodu *Corvus* je jejich schopnost sžít se s člověkem – jejich přizpůsobivost, nebojácnost a vysoká inteligence spolu se širokou potravní valencí jim umožnily přežít a žít i v krajině značně pozměněné lidskou činností. Přestože se krkavcovití rozšířili především v oblastech severní polokoule, vyskytují se téměř po celém světě a jejich zástupci chybí pouze v Antarktidě, na Novém Zélandu a na některých dalších ostrovech a v jižní části Jižní Ameriky.

POZNÁVÁNÍ V PŘÍRODĚ

Svou velikostí se kavka obecná podobá hrdličce zahradní. Jak samec, tak samice jsou černošedě zbarvení. Křídla, hřbet a ocas jsou černé s modrým až purpurově červeným leskem a spodina těla je popelavě šedá až matně černá. Čepičku na hlavě mají sytě černou, ostře ohraničenou od šedého límce. Zobák je silnější, kratší než hlava a stejně jako nohy je černý. Náš pohled jistě zaujme i zbarvení duhovky, která je u dospělé kavky bílá s drobnými hnědými skvrnkami a u mláděť v hnízdě a těsně po vylétnutí bledě modrá. Šat mláděť je matnější, černé části opeření mají hnědavý odstín a úzké hnědé lemy. Locketní letky a svrchní krovky mají barvu kovově hnědočernou a na podzim získávají purpurový nádech. Rok staré kavky mají rýdovací pera hnědá a na koncích zúžená. Jejich zobák, nohy i drápy jsou černé. Mladé kavky pelichají částečně od června do září, u dospělých probíhá úplná obměna perí od července do září.

Let kavky je obratný, často využívá vzdušných proudů ke svým dováděvým hrátkám. Kavky můžeme spatřit v hejnech kroužících kolem věží kostelů či na zemi při sběru potravy. Za letu i v sedě se ozývají pronikavým hlasem „kja-kja“ či „ta-ta“, podle kterého kavku s jistotou rozpoznáme ještě před jejím spatřením.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Po většinu roku žijí kavky pospolitě a v koloniích také hnízdí. V současnosti se kavka projevuje téměř výhradně jako synantropní druh. Ve volné krajině je její výskyt často podmíněn přítomností zemědělských pozemků, na kterých nachází dostatek hmyzu a drobných obratlovců, kterými živí sebe i své mladé v době hnízdění.

Pro zahnízdění si kavky vybírají nejčastěji dutiny starých stromů, zejména listnatých (hlavně dub, lípa a buk), budovy, skalní výklenky, vysoké komíny, podstatně řidčeji obývají staré lesní porosty, aleje, staré parky, zříceniny hradů či umělé budky. Nejčastěji jsou hnízda budována v dutinách ve výšce od 5 do 15 m. Zahnízdění na budovách však není neobvyklé ani ve výšce 35 až 40 m a to především na komínech a kostelních věžích.

Kavky sbírající potravu na travnatých plochách ve městech jsou zvyklé na poněkud rušnější okolí (lidé, automobilová doprava i pobíhající psi) a při vyrušení zpravidla pouze popolétnou o několik metrů. Kavky se často vyskytují v místech s odpady a také v okolí nádraží, kde mají možnost nalézt dostatek potravy včetně odpadků a kde mají i přístup k nevyužitým zastřešeným objektům s vhodnými hnízdními prostorami.

Kavky často zahnízdí ve volných půdních prostorách a kostelních věžích

Typická hnízdní dutina – tato je osidlována kavkami pravidelně každé jaro

ROZŠÍŘENÍ

Kavka obecná je palearktický druh hnízdící téměř ve všech oblastech a prostředích s výjimkou nejvyšších hor, tundry či rozsáhlých mokřadů. Je rozšířená od subarktického Finska na severu až po Středozemí a Maroko a Alžír na jihu, na východě se vyskytuje až po Himaláje a západní Sibiř. Ze čtyř poddruhů žije jeden v Alžírsku a tři v Evropě, Maroku a Asii: Kavka obecná severoevropská (*Corvus monedula monedula*) obývá Skandinávii a Dánsko; k. o. středoevropská (*C. m. spermologus*) západní, střední a jižní Evropu a Maroko; k. o. východoevropská (*C. m. soemmerringii*) východní Evropu a asijskou část areálu. V západní Evropě od severu k jihu zbarvení kavek tmavne, což je patrné zejména na šedé barvě krku; od Pobaltí k jihovýchodu se zbarvení naopak zesvětluje a zvětšují se bílé skvrny na krku. Velikost těla se od západu k východu zvětšuje. Rozšíření kavky obecné středoevropské obývající také území ČR je vcelku rovnoměrné po celé střední Evropě. Severní hranice jejího výskytu sahá k jižnímu Dánsku a k pobřeží Baltu, na východě hranice probíhá středním Polskem a po oblouku Karpat do severní Jugoslávie až k Jaderskému pobřeží.

ROZŠÍŘENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

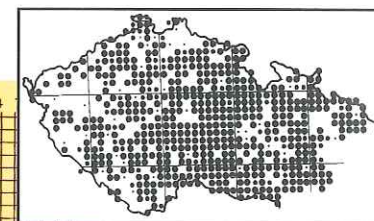
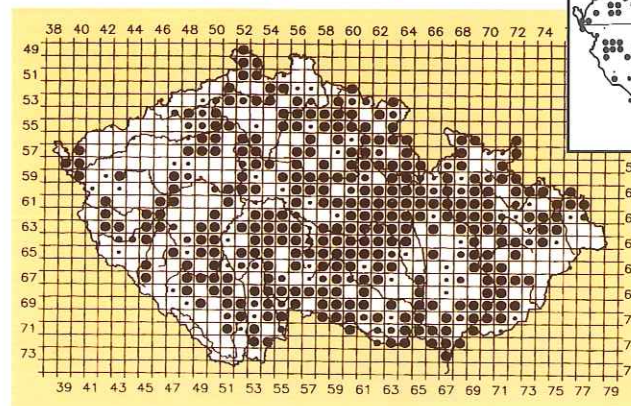
Kavka obecná u nás hnízdí pravidelně, místy i početně. Během mapování v letech 1985–1989 bylo zjištěno hnízdění v 64 % čtverců, což oproti předešlému mapování v období 1973–1977 znamenalo 7 % pokles. Postupný pokles až vymizení byly zaznamenány zejména v oblastech severozápadního, jihozápadního a jižního pohraničí a značné mezery ve výskytu se projevy i na střední a jižní Moravě. Některé údaje hovoří až o 50 % poklesu populací kavek v České republice od roku 1975.

Kavky u nás hnízdí hlavně v nížinách a pahorkatinách, do vyšších poloh vystupují jen zřídka. Ve Slezsku byly zjištěny jen do 600 m n.m., stejně tak i v Krušných horách a na Šumavě. V Jeseníkách se vyskytují do 670 m, v Orlických horách až do výšky souvislého osídlení – 750 m n.m. Nejvýše se objevují v Krkonoších a na Českomoravské vrchovině – do 800 m n.m.

POČETNOST

Na území Evropy byl výskyt kavky obecné zaznamenán v 36 zemích. Celá evropská kavčí populace (vyjma Ruska a Turecka) byla odhadnuta na 4 – 8 miliónů párů.

Hnízdní rozšíření kavky obecné v České republice v letech 1985–1989 (Štastný et al. 1996)...

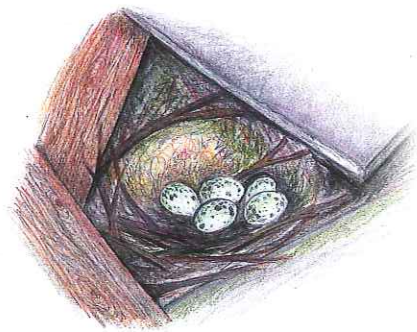
.....a pro srovnání stav v letech 1973–1977 (Štastný et al. 1987)

- prokázané hnízdění
- pravděpodobné hnízdění
- možné hnízdění

ných stromů, či nedostatek potravy na loukách a polích. Opuštěna byla hlavně většina kolonií ve volné přírodě. Potěšující je, že se podle posledních údajů alespoň v některých oblastech a především v našich větších městech znovu stavy kavek zvyšují.

HNÍZDĚNÍ

Kavky bývají svému hnízdišti věrné. K hnízdění vyhledávají oblasti s dostatkem starých stromů, lidská sídliště, zříceniny hradů, skalní stěny či lomy. Zejména ve větších městech můžeme jejich hnízda objevit na neobvyklých místech jako jsou kovové konstrukce mostů, výklenky nefunkčních větracích šachet, staré železniční zastávky apod. Mladé kavky se namlouvají již během prvního roku na podzim anebo na jaře následujícího roku, ale k páření dochází většinou až ve třetím roce. Při zasnubkách se často kavčí sameček snaží udělat dojem na budoucí družku tím, že je vlastníkem potenciální hnízdní dutiny, kterou brání proti ostatním kavkám. K této dutině pak svou družku vábí vysokým ostrým "cik cik". Pro vlastní hnízdění si však pár může vybrat jinou, lepší dutinu. Po vytvoření pevného partnerského svazku již jeden druhého brání před ostatními kavkami velmi výbojně. Taková podpora je nutná, neboť oba partneři si musí proti konkurenci starších a výše postavených párů vybojovat a uhájít své místo k hnízdění. Kavky utváří zřejmě celoživotní

Celkové zbarvení kavčích vajec je výraznější a čistší než u ostatních krkavcovitých

Mladé kavky obecné

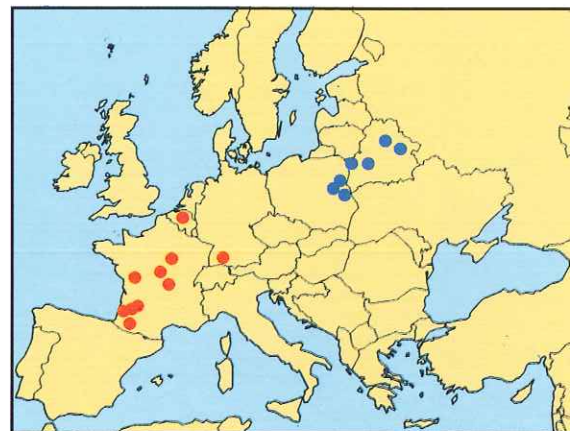
svazky a jen výjimečně dochází k výměně partnerů. Nejpočetnější kolonie bývají v přírodních lokalitách poblíž zemědělských pozemků, hlavně chemicky neošetřovaných polí a pastvin, kde se vyskytuje dostatek bezobratlých živočichů. Na hnízdiště přilétají kavky koncem února či začátkem března a ihned začnou s vyhledáváním vhodného místa ke stavbě hnízda. Velikost hnízda se různí podle místa, kde je postaveno a také, jak dlouho je již využíváno, obvykle však má rozměry 65x45 cm, vnitřní kotlinka bývá okolo 15 cm. Ve starých ztrouchnivělých stromech, v hradních sklepeních a půdách bývá základ hnízda i více než 1x1 m. Hnízdní kotlinku si kavky vystylají hlavně suchými stébly trav, chlupy savců, ptáčím peřím, mechem, listím, hlinou, hadry, lýkem, papírem a dalším jemnějším materiálem. Hnízdo staví samec i samice společně. Největší počet zahnízdění spadá do první poloviny dubna. Hnízdí jednou do roka a pouze v případě zničení snůšky ještě v době snášení zahnízdí výjimečně i podruhé. Samice snáší v jednodenních intervalech nejčastěji 4-6 vajec a sama na nich sedí po celou dobu inkubace (15-20 dnů). Po dobu sezení pro ni potravu obstarává sameček. Kavčí vajíčka jsou hladká a lesklá, na podkladu světle zelenomodrá, pokryta šedými, tmavošedými nebo olivovými skvrnkami a na nich pak olivovými či tmavě hnědými skvrnkami povrchovými. Jen vzácně se vyskytnou vajíčka beze skvrn. Mladé kavky se líhnou v průběhu 24-28 hodin. Krmí je oba rodiče a hnízdo opouštějí po 32-36 dnech hnízdní péče, kdy dosahují plné vzletnosti.

Dospělá kavka na hnízdě s mláďaty

POTRAVA

Stejně jako ostatní zástupci krkavcovitých je i kavka obecná všežravec. Celoročně u dospělých kavek převládá potrava rostlinná a pouze v květnu, tj. v období krmení mladých, se podíl mezi potravou rostlinnou a živočišnou vyrovnává. Kavky se živí zrní obilí, semeny, spadlými plody, brouky, jejich larvami a kuklami, housenkami i dalším hmyzem. V lidských sídlech často sbírají potravu na smetištích a skládkách a vybírají odpadky i z popelnic a košů. V potravě mláďat výrazně převažuje potrava živočišná, zejména brouci a motýli ve všech vývojových stádiích. Potravu sbírá kavka především na zemi - v polích a na loukách,

Výsledky kroužkování kavek obecných v ČR

- Místa zastížení našich kavek
- Místa kroužkování kavek zimujících na našem území

v parcích, v okolí rybníků a příležitostně v lese. Na rozdíl od sojky a straky nemá kavka ve zvyku si svou potravu ukrývat do zásobních skrýší. Pokud si kavka získanou potravu přeci jen schová, pouze výjimečně se k takovému místu vrací.

TAH

Celkový směr tahu kavky obecné v Evropě je orientován na jihozápad, středoevropské kavky táhnou k jihozápadu převážně do jižní Francie, část východnějších populací zimuje i v karpatské kotlině. Rozdílné chování lze pozorovat u různých populací kavek: ptáci z Velké Británie táhnou jen výjimečně, ze severu Francie a Belgie se na zimu stěhují k atlantskému pobřeží Francie, švýcarské kavky do jižní Francie a ojediněle jsou zastíženy až v severním Španělsku. V ČR bylo od roku 1934 do 1998 okroužkováno 7277 kavek, z nichž došlo 179 zpětných hlášení. Naše populace kavek jsou podle výsledků kroužkování většinou stálé, jen část mladých ptáků táhne jihozápadním směrem do Francie až k Pyrenejím. Případ kavky narozené u nás, která byla ve třetím roce života zastížena v Belgii, nemusí být dokladem tahu do atlantské oblasti – je možné, že šlo o ptáka, který se usadil na severu a táhl již jako příslušník jiné populace. Usídlení mladých kavek jsou totiž známa i na vzdálenosti přes

DALŠÍ KRKAVCOVITÍ PTÁCI V ČESKÉ REPUBLICE

Vrána obecná (*Corvus corone*)

Žije u nás ve dvou poddruzích. Vrána obecná černá (*C. c. corone*) je celá černá se zeleným a purpurovým leskem. Od havrana se liší mohutnějším zobákem, jehož kořen je vždy opeřený, a nemá tzv. „kalhotky“, což jsou pera kryjící z boku nohy. Vrána obecná šedá (*C. c. cornix*) má černou hlavu, náprsenku, křídla, ocas a nohy a zbytek těla šedý. U nás probíhá hranice rozšíření mezi oběma poddruhy v podobě smíšené (hybridní) zóny od hranic Německa až po Slovensko. V tomto pásmu najdeme jak čisté páry obou poddruhů, tak i smíšené páry a křížence. Černý poddruh hnízdí hlavně v západní polovině Čech a směrem k východu jeho stavy prudce klesají. Šedivka ubývá naopak od východu k západu, ale proniká do areálu černé vrány mnohem agresivněji. Vrány dávají přednost krajinám, kde se střídají lesy, pole, louky, pastviny a vody. Hnízdí vždy jednotlivě, vysoko v korunách stromů. Na vejcích (nejčastěji 5-6) sedí jen samice. Po vyhnízdění se sdružují do větších hejn. Jsou to všežravci, převažuje však živočišná potrava - zdechliny, hmyz, měkkýši, hraboši a jiní drobní živočichové, vejce ptáků aj. Vrány lze lovit po celý rok.

Straka obecná (*Pica pica*)

Černobílý pták s dlouhým stupňovitým ocasem, zvláště nápadným za letu, který je těžkopádný, s veslovitými údery krátkých křídel. Straku poznáme snadno i podle hlasitého fňavého hlasu. Obývá otevřenou krajinu se skupinami stromů a keřů, s alejemi, lesíky a břehovými porosty. Kolem r. 1970 začala pronikat do měst a dnes běžně hnízdí nejen v parcích, zahradách a na hřbitovech, ale i v centrech velkých měst. Nápadná velká hnízda se stíškou z větviček si straky stavějí vysoko v korunách stromů i v křovinách. Často postaví několik hnízd, ale jen v jednom pak hnízdí. Na vejcích (nejčastěji 6-7) sedí zpravidla samice sama. Na podzim a v zimě se straky někdy sdružují do větších skupin a také společně nocují. Potrava je velice rozmanitá: drobní hlodavci, ještěrky, vejce a mláďata ptáků, hmyz, měkkýši a jiní drobní živočichové, zrna obilí, semena, bobule, plody a také zbytky potravin na skládkách a smetištích. Straku lze u nás lovit po celý rok.

Krkavec velký (*Corvus corax*)

Náš největší pěvec, velký jako káně, celý černý s ocelově modrým leskem, tlustým zobákem a odstávajícím prodlouženým peřím na hrdle. Je to vynikající letec, výborně a dlouho plachtí. V letu ho snadno poznáme podle klínovitého ocasu a typického hlasu - hlubokého hrdelního „kru kru kru“. Ve středověku byl u nás hojným ptákem, později však byl intenzivně pronásledován a do poloviny 19. století zcela vyhuben. Opětovně zahnízdil až v roce 1968 v Hukvaldské oboře na Moravě a od té doby obsadil prakticky celé státní území. Hnízdí i v otevřené krajině od nížin až po horské vrcholy. Partě žijí v pevném svazku po celý život. Hnízdo si budují na vysokých stromech nebo skalních výstupcích a stále častěji na stožárech vysokého napětí. Staví samice a samec přináší materiál. Hnízdění začíná již koncem února a na vejcích (většinou 5-6) sedí téměř výhradně jen samice. Hlavní potravou jsou mršiny, ale loví i bezobratlé živočichy a menší obratlovce. Přijíívají se také na odpadcích na skládkách a smetištích, kde se v mimohnízdním období někdy shromáždí až několik desítek kusů.

Havran polní (*Corvus frugilegus*)

Charakteristický pták zimní krajiny, přilétající v říjnu ve stáscích ze severovýchodní Evropy. Přes den hejna havranů hledají potravu na polích a ve městech, k večeru odlétají po stejných trasách na společná nocoviště, aby se přišli den, už za ranního šera, opět rozléta do širokého okolí. Opeření samce i samice je černé s modravým a fialovým leskem. Staří havrani mají bělavou lysou kůži u kořene zobáku, u mladých ptáků je toto místo opeřené. Koncem února se ze zimovišť v jihozápadní Evropě vrací na svá hnízdiště naši havrani. Jejich kolonie až o několika stovkách párů se nacházejí v otevřené krajině nížin a pahorkatin, nejčastěji v blízkosti vodních toků a rybníků, a ve městech. Dosti velká hnízda z větví jsou obvykle v korunách vysokých stromů, nejčastěji na topolech, borovicích, akátech a dubech; na jednom stromě může být i několik desítek hnízd. Na vejcích (3-5) sedí jen samice. Jídelníček havrana je velice pestrý: zrní, semena, brouci, larvy, housenky, slimáci a jiní bezobratlí, drobní hlodavci, zdechliny a v zimě ve městech a na skládkách odpadky. Havrani se mohou lovit od 16. října do konce února.

Sojka obecná (*Garrulus glandarius*)

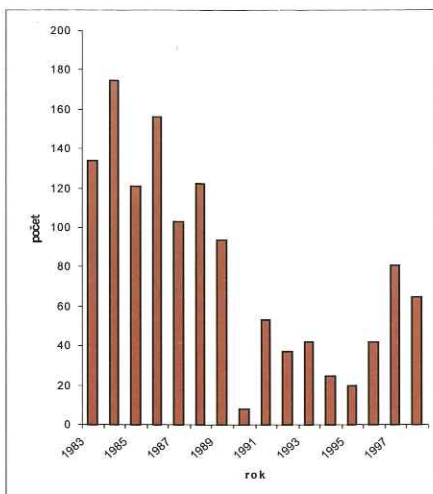
Pestý lesní pták, známý „sojčími pírký“ - jasně modrými, černé a často i bíle proužkovanými křídelními krovkami. Obývá lesy všeho druhu od nížin až po horní hranici lesa i městské parky, sady a hřbitovy. Hnízdí jednou do roka. Hnízdo bývá s oblibou umístěno na smrcích a na jeho stavbě se podílí oba partneři. Střídají se i při sezení na vejcích (nejčastěji 5-6) a společně vychovávají mláďata. Na zemi se sojka pohybuje poskoky, létá těžce a vlnovitě, spíše přeletuje z jednoho stromu na druhý. Často zaslechne její hlasité drsné varování nebo mňoukavý hlas, který je velmi podobný hlasu káně lesní. Mistrně napodobuje také další, nejen ptačí druhy. Potrava sojky je velice rozmanitá. Z rostlinné potravy, kterou se živi hlavně na podzim a v zimě, jsou to žaludy, bukvice, lískové ořechy, bobule, plody, z živočichů hmyz a další bezobratlí, ptačí vejce a mláďata, drobní savci a plazi. Sojku lze lovit od 1. října do 31. března.

Ořešník kroupenatý (*Nucifraga caryocatactes*)

Tmavý, bíle kroupenatý pták s bílou páskou na ocase a se silným zobákem. Obývá především horské a podhorské smrčiny, ale v posledních asi třiceti letech postupně osídluje souvislé jehličnaté lesy v nižších polohách. Se stavbou hnízda ořešníci začínají již začátkem března, kdy na horách ještě leží snh. Hnízdo je bytelná stavba z větviček, trouchu, třísek, hlíny a trávy, umístěná vysoko při kmeni stromu. Na vejcích (3-4) sedí jen samice. Na hnízdišti se ořešníci chovají velice nenápadně a jen občas se prozradí svých chraplavým „krek krek“. Zato na podzim je můžeme často pozorovat při sběru lískových ořechů i v blízkosti lidských sídel. Potrava je hlavně rostlinná. Kromě oblíbených lískových ořechů to jsou hlavně semena jehličnanů, žaludy, bukvice a bobule. Potravu, hlavně ořechy, ukrývá pod kořeny, pod listy a do země a umístění svých zásobárny si velice dobře pamatuje. V některých zimách k nám ve větším množství zalétnou ořešníci ze severovýchodní Evropy nebo dokonce ořešníci kroupenatí sibiřští (*N. c. macrorhynchos*), lišící se širší bílou páskou na ocase a delším a tenčím zobákem.

Výsledky kroužkování mláďat za posledních 15 let dokládají klesající počty kavek v ČR

200 km. Spolu s havrany můžeme u nás od října do března pozorovat kavky ze severovýchodu, nejčastěji z jihovýchodního Polska a Běloruska. Od příslušníků našich populací se liší výraznějším šedobílým zabarvením po stranách krku lemovaným zespodu bílým límečkem. Přesto však i v hnízdním období se některé naše kavky vyznačují tímto znakem a nelze tedy všechny jedince s bílými skvrnami považovat za příslušníky východoevropského poddruhu.

CHOVÁNÍ

Kavka obecná je pták velmi zvědavý a zpravidla méně plachý než jemu příbuzné druhy. Jelikož potravu sbírají kavky nejčastěji hromadně v hejnech, panuje mezi jednotlivými jedinci v rámci jedné kolonie určitá hierarchie. Roli zde hraje mimo jiné i převaha fyzických sil. V případě nedostatku hnízdního materiálu v okolí neváhají kavky „přivlastnit“ si nějakou tu potřebnou větvičku přímo z hnízda jiného právě hnízdícího ptáka, který v tu chvíli kvůli sezení na vajíčkách není schopen aktivně se bránit. A toto kavky velice dobře vědí a využívají situace.

U kavek je možné pozorovat dva základní typy výhružných postojů, které se ostře liší jak formou, tak významem. Jestliže se jedná o rozpor výhradně sociální povahy, tedy jde-li o hodnotní pořadí, pak si soupeři vzájemně hroží v přepjatě vzpřímeném postoji a s peřím těsně přilehlým. Tento postoj znamená hrozbu, že se kavka vznese do výšky a vrhne se protivníkovi na záda. Druhý výhružný postoj je pravým opakem prvního: pták co nejvíce načepýří všechno peří. Ocasní pera jsou roztažena do vějíře a míří šikmo směrem k soupeři. Pták se tedy dělá co největším a dává najevo svou odhodlanost neustoupit za žádnou cenu.

Suverénní pohyb, který kavky provádějí ve vzduchu a vychutnávají si ho, pohyb, který jim neslouží k žádnému účelu, je naučený, není tedy instinktivně vrozený. To, co tyto ptáky v letu provádějí, jak dovedou využívat větru, jak přesně odhadují místní vzdušné proudy a všechna místa, kde právě při tomto směru vítr stoupá, kde jsou vzdušné díry nebo víry – to všechno nezdědili, nýbrž se to museli sami naučit. Jen málo ptáků – a vůbec málo vyšších živočichů – má tak vysoce vyvinutý rodinný a společenský život jako kavka. Chybí-li rodičovské vedení, projevuje se to neblaze v mnoha ohledech. Nemá-li je kdo naučit správně využívat větrných vírů, stává se často, že čím výše mladé kavky letí, tím dále mohou zabloudit.

OHROŽENÍ DRUHU

Přestože početnost a rozšíření kavky obecné ve většině evropských států spíše roste, na území České republiky se projevuje opačný trend. Početnost kavek klesá i v několika dalších středoevropských zemích (v Německu, Švýcarsku a Rakousku byl zaznamenán 25 % pokles v posledních dvou desetiletích). Bylo by tedy velmi žádoucí zjistit důvody těchto úbytků, avšak pojmenovat všechny bezprostřední ohrožující faktory je velmi obtížné.

Negativní dopady na populace tohoto i jiných ptačích druhů během posledních desetiletí mělo nepochybně používání pesticidů. Při velkoplošné aplikaci insekticidů mají mláďata kavek, která se živí převážně živočišnou potravou, malou šanci na dovršení dospělosti.

Dva různé typy hnízdních budek vhodných pro kavky

Také dospělým kavkám, které pozřou např. chemicky ošetřené osivo, hrozí riziko otravy. Souvislost mezi způsobem obhospodařování zemědělské krajiny a početností kavky obecné je více než pravděpodobná. Přestože se situace v tomto ohledu během posledních několika let poněkud zlepšila, důsledky dlouhodobého působení škodlivých činitelů přetrvávají.

V posledních letech byl zaznamenán pokles populací kavek obývajících zemědělskou krajinu. Naproti tomu se zdá, že postupně roste početnost a rozšíření městských populací. Kavka obecná je velice přizpůsobivý ptačí druh, který se naučil sbírat potravu na nejrůznějších místech městských ulic, jako například v okolí odpadkových košů či skládek.

Neméně důležitou roli v ovlivňování počtu kavek též hraje dostatek hnízdních příležitostí – různých dutin či výklenků ve zdech výškových budov, sil apod. Pokud zmizí z krajiny okolo zemědělských usedlostí staré doupné stromy a celé stromové aleje, kavky nemají kde zahnízdit a stěhují se jinde.

METODY OCHRANY

Ochrana hnízdního prostředí se týká přestárých porostů, starých alejí a skupin starých doupných stromů. Potravní možnosti se zhoršují s úbytkem větších druhů hmyzu. Otravy způsobuje pokládání otrávených vajec a některé druhy pesticidů. Nepříznivě se projevuje

též vybírání mláďat pro chov v zajetí. Základem pro ochranu je mapování a evidence hnízdišť. Nabídka hnízdních možností můžeme zlepšit rozvěšením budek nebo polobudek s poloviční přední stěnou nebo s vletovým otvorem o průměru 9 až 13 cm, s rozměry dna 20x20 cm až 30x30 cm a výškou 35 až 40 cm. Pro výrobu budek použijeme prkna o síle 2 až 2,5 cm, zvenku ohoblovaná. Stříška by měla mít sklon nazad a také by měla přečnívat přední okraj budky. Vletový otvor umístíme těsně pod stříškou, aby hnízdo bylo chráněno před nepřáteli. Budky se zavěšují ve výšce 5 až 15 m. Pro případy ohrožení některým z predátorů, např. kunou, je vhodné zadní stěnu budky opatřit druhým, únikovým otvorem.

Prospět může i příprava hnízdních plošin ve skalních stěnách, nebo budování výklenků na zbořeninách starých hradů. V intravilánech může zlepšit hnízdní možnosti zpřístupnění půdních prostor vybraných budov. Užitečné je též zřizování napajadel; buď v podobě mělkého vybetonovaného bazénu, nebo mělké mísy z umělé hmoty, do níž často doléváme vodu.

Pro ochranu kavky je příznivé, že byla podle zákona č. 512/92 Sb. o myslivosti a vyhlášky MZe ČR č. 134/96 Sb. zařazena mezi celoročně hájenou zvěř. Zákon č. 114/92 o ochraně přírody a krajiny a vyhláška MŽP ČR č. 395/92 Sb. řadí kavku mezi zvláště chráněné živočichy v kategorii silně ohrožených druhů. Červený seznam ptáků ČR ji hodnotí jako druh ohrožený.

Můžeme doufat, že i díky akci Pták roku se kavka obecná bude těšit zvýšenému zájmu ornitologů a všech milovníků přírody a že se podaří její stavy nejen stabilizovat, ale postupně i zvyšovat.

Kavky při sběru potravy

Jackdaw The Bird of the Year 2001

The Jackdaw is a member of the *Corvidae* family. It is black with gray from rear of the neck to head and has dull gray underparts from breast to vent. The eye in young jackdaws is blue while in adults it is pale gray. Its flight is characterized by quick movements; it is a skillful flyer and often soars. Flocks of Jackdaws carry out acrobatic flight manoeuvres, making effective use of winds and air currents, especially towards evening when they gather for communal roosting. The bird is known for its distinctive call "kya" or "chak". The pair maintains a lifelong bond, and even when foraging birds often keep together in pairs. Jackdaws breed colonially in towns and villages and also in old woodland and rows of trees offering suitable nest holes, and on cliffs, in towns and cities often in older parks and around church towers and other larger buildings. Adult Jackdaws feed mainly on invertebrates, fruits, seeds or carrion almost wholly on the ground.

The Jackdaw is a very adaptable species which breeds throughout Europe and the western Palearctic from subarctic Finland to the Mediterranean, southward to Morocco and Algeria and eastward to the Himalayas and West Siberia. At least four subspecies are recognized, of which the central European race (*C. m. spermologus*) breeds in the Czech Republic.

Since 1975, the Jackdaw population in many regions of Europe has either remained stable or shown a slight increase. In Britain and Slovenia, the population has risen by over 50 % and only in the Czech Republic has there been a decline of this magnitude. Jackdaw breeding productivity depends heavily on the

nestlings receiving a regular and ample supply of invertebrates. The decline in food supply caused by agricultural intensification and pollution, along with a gradual loss of suitable habitat are probably the factors which negatively affect the Jackdaw numbers and distribution in the Czech Republic. Of the total European Jackdaw population which has been estimated between 4 to 8 million pairs (except of Russia and Turkey), 10 to 20 thousand pairs breed in the Czech Republic at the present.

Under the Czech National Council Act. No. 114/1992 Gazette on Protection of Nature and the Landscape and the Ministry of Environment of the CR Decree No. 395/1992 Gazette, the Jackdaw is listed as a Specially Protected Species. The Czech Society for Ornithology in collaboration with the Czech Union of Nature Conservationists, Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the CR, Protected Landscape Areas Administration of the CR and Czech-Moravian Gamekeepers Union have declared the Jackdaw as The Bird of the Year 2001. The campaign aims at improving our knowledge of the biology of this species and at raising the general public awareness of how to maintain its populations and habitats. The ways how to help increase Jackdaw populations include protection of old trees, reduction in the use of chemicals in agriculture and hanging suitable nesting boxes.

The campaign The Bird of the Year 2001 is also supported by Birdlife/Vogelbescherming Nederland through the PIN/MATRA of the Ministry of Foreign Affairs, The Netherlands.

PŘÍHLÁŠKA ZA ČLENA ČESKÉ SPOLEČNOSTI ORNITOLOGICKÉ

Jméno

Datum a místo narození

Bydliště

..... PSČ

Znalost ptáků všeobecně: a) začátečník, b) mírně pokročilý, c) pokročilý

Znalost v ostatních oborech přírodních věd

Datum Podpis

Český svaz ochránců přírody

je největším sdružením dobrovolných ochránců přírody v České republice. Těžištěm jeho činnosti je především územní a druhová ochrana, ochrana životního prostředí a ekologická výchova. V rámci Svazu probíhá také řada programů, projektů a kampaní zaměřených na ochranu ptáků (např. Akce Ciconia, projekty na výzkum a ochranu ledňáčka, kání, sovy pálené, projekt Sloupy smrti). Velmi početně jsou mezi členy ČSOP zastoupeni ornitologové.

Máte-li zájem stát se členem Českého svazu ochránců přírody, vyplňte a pošlete tento lístek:

Jméno a příjmení

Adresa PSČ

Z ochrany přírody mne zajímá především

Datum Podpis

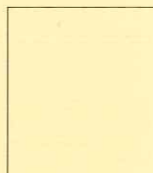
Po zaslání tohoto lístku obdržíte podrobnější informace o ČSOP, včetně přihlášky k individuálnímu členství a ukázky ochrannářských časopisů.
Další informace naleznete na internetové stránce <http://www.ecn.cz.csop>

Česká společnost ornitologická

Hornoměřcholupská 34

102 00 PRAHA 10

Český svaz ochránců
přírody – ČSOP

Kancelář ÚVR
Uruguayská 7
120 00 PRAHA 2

Česká společnost ornitologická
partner BirdLife International v České republice

Czech Society for Ornithology
Birdlife Partner in the Czech Republic

BirdLife
INTERNATIONAL

PTÁCI POTŘEBUJÍ NAŠI OCHRANU POMOZTE I VY – STAŇTE SE ČLENY ČESKÉ SPOLEČNOSTI ORNITOLOGICKÉ (ČSO)

Co je ČSO?

- dobrovolné zájmové sdružení profesionálů a amatérů zabývajících se výzkumem a ochranou ptáků, zájemců o pozorování ptáků a milovníků přírody
- partner mezinárodní organizace BirdLife International
- realizuje projekty výzkumu a ochrany ptáků a jejich prostředí
- organizuje kampaně na ochranu ptáků
- popularizuje a propaguje ochranu ptáků

Co ČSO nabízí svým členům?

- možnost zapojit se do některých ze svých programů a do činnosti pracovních skupin, zaměřených na vybrané druhy či skupiny druhů
- každoročně zdarma 2x časopis Zprávy ČSO, 4x zpravodaj Ptačí svět a 1x brožuru Pták roku
- jednou ročně se slevou odborný časopis Sylvia
- přednášky, vycházky, exkurze a další naučné a výchovné akce
- možnost využívat knihovnu
- možnost navštěvovat terénní stanice
- členství ve svých regionálních pobočkách v západních, jižních a východních Čechách a na severní a jižní Moravě

Jak se stát členem ČSO

ČSO vítá do svých řad jak zájemce o výzkum a ochranu ptáků a jejich prostředí, tak všechny, jejichž zálibou je pozorování ptactva a příroda jako celek. Nabízí dvě formy členství:

- individuální – po dosažení věku 15 let
- rodinné – umožňuje členství i mládeži do 15 let

Členské příspěvky

- individuální členové: 200 Kč ročně
- členové ve věku 15-18 let, studenti, invalidní důchodci a nepracující důchodci do věku 70 let: 100 Kč ročně
- důchodci od 70 let: členství zdarma resp. dobrovolné příspěvky
- rodinné členství: 250 Kč bez ohledu na počet rodinných příslušníků

Kontaktní adresa:

Česká společnost ornitologická
Hornoměřcholupská 34, 102 00 Praha 10 – Hostivař
tel./fax: 02-786 67 00, e-mail: cso@birdlife.cz, <http://www.birdlife.cz>